

A magyar politikai pártrendszer – történelmi metszetek 1989/90; 2019

Dr. Szarvas László

Összefoglalás: Ez a rövid értekezés szerkesztett változata a Wekerle Sándor Üzleti Főiskolán 2019. december 6-án, „Diskurzusok múltról, jelenről, jövőről” címet viselő konferencia egyik szekciójában elhangzott hozzászólásának. A szekció *30 év után: 1989 a kutató szemével – különböző múltértelmezések, lehetséges jövőképek* történelmi jellegű áttekintéseket, következtetéseket kínált az érdeklődő közönségnek. A magyar parlamenti pártrendszerre koncentráló előadás elsősorban a pártszerkezet összehasonlító bemutatásával igyekszik hozzájárulni a mai politikai folyamatok jobb megértéséhez.

Summary: This short paper is the written version of an oral presentation at a conference, held by Wekerle Sandor Economic Highschool (Budapest) on 12. 06. 2019. The author focusses on the variations of Hungarian parliamentary party systems in 1990 and in 2019. The originally created moderate pluralist system underwent serious modifications during the previous decades and finally it can be characterized as a (pre)dominant party system by now.

Az 1989-es változásokra emlékező konferenciánk szekciója „30 év után: 1989 a kutató szemével – különböző múltértelmezések, lehetséges jövőképek” címet viseli. Ezért talán nem haszontalan, ha a múlthoz és jelenhez kapcsolódó összehasonlításnál előjáróban kiemelném azokat az alapelveket, amelyek eddigi kutatásaimban is meghatározták a gondolkodásomat.

Miután a vizsgált történelmi időszakban magam is részt vettem a történésekben, s egyszerre többféle szerepben is bekapcsolódtam a változásokba (közszerelőként, politikai tárgyat tanító egyetemi oktatóként és kutatóként is), különösen fontos a „*sine ira et studio*” elvéhez tartani magam. Azaz az egyéni érzelmek és kötöttségek helyett elsősorban az objektív folyamatokra és az elfogultságoktól mentes elemzésre igyekszem törekedni. A változások azonban mindig egyediek, egyszeriek, a „*hic et nunc*”, az „itt és most” követelménye szerint az adott időszak történései az adott körülmények által meghatározottan kezelendők, nem pedig a szubjektív vágyak vagy éppen az azóta eltelt idő prizmáján keresztül (át) értelmezendők. Amennyiben mégis adódnának olyan jelenségek vagy események, amelyek valamilyen módon konkrét utalásokat közvetítenek a múltra vagy a történésekre vonatkozóan, egy további bölcs elv segít a félreértelmezések elkerülésében vagy azok csökkentésében. „*Mutatis mutandis*”, szól az újabb figyelmeztetés: csak a megváltoztatandók megváltoztatásával, az újabb körülmények

figyelembevételével juthatunk viszonylag releváns, érvényes következtetésekhez, a más is segítő tanulságokhoz.

1. 1989 helyett 1989/90, az új magyar pártrendszer születése és első változatai:

A szocialista-kommunista rendszer bukásának és az új rendszer keletkezésének egyik legmarkánsabb mozzanata Magyarországon a monolitikus állampárti-egypártrendszer felbomlása és az új politikai pártok megszületése. Az itthoni folyamatokra az a jellemző, hogy a tényleges törvényes-jogi lehetőség (de jure az 1989. XXXIII. törvény, október 30-án) előtt de facto már működtek, léteztek más pártok is, mint az uralmon lévő Magyar Szocialista Munkáspárt, az MSZMP. A Magyar Demokrata Fórum (MDF) 1987 után, a Fiatal Demokraták Szövetsége (Fidesz) 1988. március vége óta, a Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ) mint ún. mozgalmi pártok sokféle tevékenységet végeztek, majd csakhamar re-aktivizálódtak a különféle „történelmi” pártok is, pl. a Magyar Szociáldemokrata Párt, vagy a Független Kisgazdapárt és a Kereszténydemokrata Néppárt. 1989 szeptember-október-november nagyon mozgalmas hónapjaiban azonban nem az eredetük alapján különültek el vagy szövetkeztek egymással ezek a pártok, hanem a legfontosabb politikai kérdésekben vallott álláspontjuk szerint, mint pl. az országgyűlési választások rendje, a köztársasági elnök választásának módja, vagy az Alkotmánybíróság felállítása és hatásköre. Abban is nagyban különböztek egymástól, hogy a még 1985-ben megválasztott, de már sok átalakuláson átesett parlamentben volt-e képviselőjük vagy csak más pártok tagjain keresztül tudták elmondani véleményüket. Jellemző volt még az is, hogy a parlament vált a politizálás fő színhelyévé, de ekkor tartották az első országos népszavazást is (1989. 11. 26) és még több fronton is összeütköztek az új politikai szereplők.

Az új magyar pártrendszer kristályosodási folyamata (a „teremtő káosz”) az 1990. március 25-re és április 8-ra kiírt (kétfordulós) parlamenti választások időszakára volt. A hosszú idő óta először tartott valódi többpárti választások előtti, nagyon sokszínű és változatos formákban gazdag kampány már markánsabban megmutatta a pártok karakterjegyeit, politikai értékrendjüket, a múlttal való viszonyukat és a jövőre vonatkozó elképzeléseiket. A kampány alatt felszínre kerültek az ellentétek is.

Az 1990 tavaszi országgyűlési választások nyomán mérhetővé vált az egyes pártok támogatottsága, a parlamenti helyek eloszlása közöttük és megnyílt a lehetőség valóban új, kormányzati szövetséget és ellenzéki szerepeket kiosztó pártrendszer megformálására.

Ezen a ponton – főleg az ifjú olvasók számára – be kell mutassam az első demokratikus pártrendszer pártjait, és az egymáshoz való viszonyukat.

Az 1990-es parlamenti választások eredményeképpen hat parlamenti párt alakíthatott frakciót az új, demokratikus országgyűlésben, az alábbi megoszlás szerint:

kormánypártok, koalícióban

Magyar Demokrata Fórum (MDF), 42,5 % mandátum

Független Kisgazdapárt (FKgP), 11,4 % mandátum

Kereszténydemokrata Néppárt (KDNP) 5,4 % mandátum

ellenzéki pártok:

Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ) 23,8 % mandátum

Magyar Szocialista Párt (MSZP) 8,5% mandátum

Fiatalkorú Demokraták Szövetsége (FIDESZ) 5,4 % mandátum

A mindössze hat parlamenti párt jelenléte és a mandátumaik egymáshoz való viszonya alapján a politológusok mérsékelt plurális (többpárti) parlamentként mutatták be a rendszert. Ez a megállapítás két fő következményt takar: nincs egyetlen párt sem egyedüli kormányt alkotó többségi helyzetben, a stabil kormányzáshoz több párt koalíciós szövetségére van szükség (először), és a pártok politikai karakterjegyei alapján nincs egyetlen szélsőséges csoport sem a Házon belül (másodszor).

Ez utóbbi következményt a korabeli elemzések többféle módon támasztották alá:

- a hagyományos baloldali-jobboldali ideológiai törésvonal mentén a mérsékelt jobbközép pártok (MDF, FKgP, KDNP) álltak szembe az ugyancsak mérsékelt bal-közép pártokkal (FIDESZ, MSZP, SZDSZ);
- további elemzési szempont szerint a pártok három csoportba voltak sorolhatók: a jobbközép pártjai a keresztény, konzervatív, népi-nemzeti demokrata jellegű csoportba, a bal-közép FIDESZ és SZDSZ a liberális, szabadelvű, demokrata csoportba; és végül (elsősorban eredete és tagsága szerint) állampárti kötődésekkel rendelkező MSZP a szocialista-szociáldemokrata pártok csoportjába. Az eredetük szerinti hármas tagoltság mellett tehát egy újabb hármasság jellemzi az 1990-es pártrendszerünket.

Konferenciánk témája szempontjából kissé részletesebben mutatnám be a pártok helyzetét a **múlthoz való viszonyukban**.

A korabeli szakmai elemzők kétféle múlt hatásáról illetve időtávlatairól értekeztek. A MÚLT mindenekelőtt a KÖZELMÚLTAT, „az átkos” szocialista-kommunista múltat, a végérvényesen megszüntetendő diktatúrát jelentette, a Rákosi rendszert és a Kádár rendszert. MÚLT másik értelemben a TÖRTÉNELMI rég- múltat, elsősorban a második világháború előtti politikai-társadalmi rendszert, a Horthy korszakot foglalta magába.

A **közelmúlthoz való szakítás** alapvetően minden pártot jellemzett. Nem sorolom fel részletesen a tagadások, az elutasítások hosszas listáját, csupán utalásszerűen emelem ki, hogy az állampárti diktatúrát a politikában, a marxizmus-leninizmus monopóliumát az ideológia-kultúra terén, az állami tulajdon dominanciáját és a tervgazdálkodást a gazdaságban, a

szabadságjogok hiányát-korlátozását a kollektív népakarat alapján minden párt egyszer s mindenkorra megszüntetendőként kezelte.

A nagy egyetértés mellett megemlítendő azonban, hogy az elutasítás radikalizmusában, vagy a múlt politikai szereplőinek megítélésében valamint a közelmúlt „eredményeinek” az értékelésében jelentős viták voltak a pártok között és a pártokon belül is. A legbonyolultabb helyzetbe az MSZP került. Eredete és vezetői jelentős részének volt párttagsága miatt valamint azon nézete miatt, hogy a kommunista múltat differenciáltan igyekezett kezelni (elutasítóbb volt a totális diktatúrát alkalmazó Rákosi rendszerrel és mérsékeltebb a Kádár korról kapcsolatban), a pártot a többi parlamenti párt szintén gyanúval fogadta és kezdetben „politikai gettóba” zárta. A „tisztá lappal” induló FIDESZ és az olykor doktriner SZDSZ radikális múlttagadása elsősorban a politikai jogok hiányára irányult, a „nyugodt erőként” kampányoló MDF inkább a kulturális-nemzeti követelményeket kérte számon az elmúlt rendszertől. Eléggő jelentős volt a korábbi rendszert kiszolgáló titkos ügynököknek illetve a politikai funkciókat betöltőknek a számonkérésére és szükséges elítélésére vonatkozó igény, ám ebben a kérdésben még ma sincs megnyugtató közös álláspont.

Talán érthető módon a rendszerváltás idején kevesebb szó esett a Horthy rendszerről a „**történelmi múltról**”. A restaurálás szándéka a történelmi uralkodó osztály hiányában nem volt jelentős a „teremtő káosz” idején. A politikai-kulturális gyökerek keresése egyértelműbb volt, de az sem volt könnyű. Ennek a helyzetnek a megértéséhez ismernünk érdemes az új pártok gyökereit. Még a fentebb már említett „történelmi” pártok sem tartoztak ugyanis a huszadik század húszas-harmincas éveinek vezető politikai erejéhez, sőt! A magyar kisbirtokosságot képviselő Független Kisgazdapárt nem jelentős ellenzéki pártként szerveződött újjá akkoriban, a szociáldemokratákat nemcsak a kor munkáspolitikája, hanem a választási rendszer egyenlőtlensége is hátrányosan érintette. Az MDF szellemi-kulturális-demokratikus gyökerei ugyan az un. népi írók politikai mozgalmához kapcsolhatóak, az egész rendszer jellegét azonban magukkal szembenállónak értékelték. A FIDESZ akkoriban pedig élesen szembeszállt a Horthy korszakban és később is érzékelhető „népies-urbánus” megosztottsággal és ennek idejét múltjáról és elvetéséről nyilatkoztak. Az MSZP a sajátként vallott baloldalisága alapján, a liberális-demokrata SZDSZ pedig korszak anti-liberalizmusa és antiszemitizmusa nyomán utasította el a Horthy rendszert.

Az igaz, hogy a politikai vitákban, a parlamenti döntések folyamatában időről-időre lényeges kérdések kerültek elő, pl. az antiszemitizmus, az úri középosztály jellege és szerepe, baloldali forradalmakhoz való viszony, de ezek a viták többnyire nem terelték el a figyelmet az új, demokratikus viszonyok megteremtésének a követelményeiről.

Az új politikai-gazdasági rendszer történeti elemzése nem tartozik az előadásom témájába. A pártrendszer kereteit érintő legfontosabb változások összesítése azonban ide kívánczok.

1990 után még öt parlamenti választást bonyolítottak le ugyanazon törvények alapján, s bár az egyes pártok ereje, befolyása, kormányzati vagy ellenzéki szerepe időről-időre eltérően alakult, 2010-ig a keretek lényegében változatlanul maradtak. A mérsékelt pluralista pártrendszeren belüli legfontosabb elmozdulások az alábbiakban foglalhatók össze.

Már az első parlamenti ciklusban is nagy mozgások történtek a pártokon belül is, pl. az MDF-ből több párt is alakult, lassú aprózódás ment végbe a kisgazdák között és a KDNP-n belül is, a legnagyobb elmozdulás azonban a pluralizmus új kereteinek a létrejöttével történt. Az egyik (talán váratlan) fordulat a baloldali MSZP győzelme 1994-ben és a kormányzó jobboldali pártok veresége ugyanekkor; majd ehhez kapcsolódóan az SZDSZ koalíciós partnersége az addig elutasított szocialistákkal s végül, de nem utolsó sorban a korábbi jobboldali pártok lassú szétesése és ezzel párhuzamosan a FIDESZ politikai karakterváltása („politikai turizmusa”), amikor is a jobboldali-konzervatív politikai erők közé csatlakozott, nevet és nemzetközi pártot is cserélt. A részleteiben nem bemutatott változások következménye lett, hogy Magyarországon a múlt század végén, a 21. század első évtizedében lényegében **kétpártrendszer jellegű, dualista pártrendszer** alakult ki, az alábbi módon: baloldal-liberális demokrata pártok álltak szemben a jobboldali, keresztény, nemzeti pártokkal.

Mindkét csoportban egy, a csoporton belül erősebb párttal az MSZP illetve a Fidesz Magyar Polgári Párt révén, s egy-két változó, de kisebb erejű párttal, az SZDSZ illetve a KDNP, az MDF, vagy a kisgazdákkal együtt. (A mérsékelt kétpártrendszer duális rendje mind a kormányzás, mind a parlament működése szempontjából számottevő sajátosságokat jelent, amelyre azonban most szintén nem térnék ki).

Ennek. a kétszer-két párti rendszernek a széttörése és az új pártrendszernek a létrejötte 2010-ben következett be.

2. A legújabb pártrendszer kialakulása és jellemzése – 2010 – 2019.

A 2010-es parlamenti választások következtében szeizmografikus elmozdulások következtek be a magyar politikai pártok erőssorrendjében és a képviselői helyek eloszlásában!

Íme, a legfontosabb mutatók:

A 2010-es országgyűlés összetétele, pártok szerint:

	Mandátumok száma:	%:
Fidesz- KDNP	262	67,88 !!
MSZP	59	15,28
Jobbik	47	12,18
LMP	16	4,15
Független + Vállalkozók P.	2	0,52

Az eredmények alapján a parlamentben több mint 2/3-os többséget elérő Fidesz-KDNP pártszövetség egyedül alakított kormányt és kezébe vette az ország irányítását.

A politikai irányultságokat tekintve az erőviszonyok azt mutatták, hogy a nagy fölényrel győztes jobboldali pártszövetségnek gyenge, erőtlen ellenzéke lett, ráadásul az is megosztott: az akkor még a Fideszhez képest is radikálisabb, szélsőjobbra hajló Jobbik és a baloldali MSZP egymással sem volt jó kapcsolatban. (Ugyancsak érdekes jelenség, hogy a „rendszerelváltó” új pártok közül az MDF és az SZDSZ be sem jutott a parlamentbe!)

A győztes pártszövetség a „centrális erőter” sikerét élvezte és erőfölényét kihasználva kezdett az országos politika átalakításához. Az új keretek kialakítását maga is új fogalmakkal írta le: a győzelemmel a Nemzeti Együttműködés Rendszerét (NER) alapozták meg. A NER keretében aztán új dimenziókat kapott a múlt is. De erről majd később.

Ahhoz, hogy a 2019-es pártszerkezeti jellemzőket elemezzem, két további kiegészítést kell tennem. Az első kiegészítés a későbbi parlamenti választások eredményeire vonatkozik. A 2010-es siker után ugyanis eddig még kétszer tartottak országgyűlési választásokat Magyarországon, 2014-ben és 2018-ban. Mindkét választást már új szabályok szerint rendezték, mivel 2011 decemberében a parlamenti választásokról új törvény alkottak. Az új szabályok szerint csökkentették a mandátumok számát (országosan 386-ról 199-re) és két forduló helyett csak egyszer szavazhattak a választók. Az egy fordulós, többségében átszabott egyéni választókerületi választás, valamint az országon kívül lakó magyar állampolgárok szavazati jogának a lehetősége (és még további, itt nem említett változtatások) lényegében új választási feltételeket teremtettek a vetélkedő pártok számára. A változásokat kísérő politikai viták máig sem fejeződtek be, de a 2014-es és 2018-as választásokat törvényes keretek között tartották meg. Minket itt és most a következmények érdekelnek.

Eszerint pedig a Fidesz-KDNP pártszövetség mindkétszer egyedüli többséget szerzett a parlamentben, 2014-ben 66,83 %-os, 2018-ban pedig 62%-os mandátumot jelentő fölényes sikerrel. Az ellenzék pedig – bár már újabb pártokat is indítva, pl. a Jobbik, vagy a Demokratikus Koalíció (DK), a Lehet Más a Politika (LMP) – mindkétszer töredezetten és nagyon kevés sikerrel szerepelt. 2019-ből visszatekintve tehát beszélhetünk egy újfajta pártrendszeréről Magyarországon.

Itt következik az előre jelzett második kiegészítés. A nemzetközi és hazai szakirodalomban azt az állapotot, amikor egy párt (esetünkben pártszövetség) tartósan megszerzi a parlamenti helyek többségét, (ez a legalapvetőbb feltétel), **domináns- vagy pre-domináns pártrendszernek** nevezik. Melyek e pártrendszer sajátosságai? Először is, bizonyos időtávot tartanak szükségesnek a kutatók ennek a helyzetnek a stabilitásához. Egyesek szerint 2-3 egymást követő választás megnyerésével vagy 15-30 év elteltével lehet számolni a stabil dominanciával. A továbbiak már a rendszer belső sajátosságaival foglalkoznak. A domináns pártrendszerben a kormányzó erők helyzetét sem a párt szervezeti kiterjedtsége, sem a regisztrált párttagsága nem határozza meg – a vezető párt közvetlenül mozgósítja-uralja a választókat. Ugyancsak kevésbé befolyásoló tényező az egységes ideológia hiánya, vagy a hirdetett értékek ellentmondásossága, de még a programok esetlegessége vagy éppen hiányzása sem. „Parties in public offices”! Pártok a közhivatalokban! Azaz a domináns párt elfoglalja, uralja az államot, a kormányt és a parlamentet, a legmagasabb közjogi méltóságokat (államfő, alkotmánybíróság, ügyészség), valamint a területi és helyi önkormányzatok vezetését, értelemszerűen minimalizálja az

ellenzéki pártok lehetőségeit. S ha még ehhez hozzáadjuk, hogy a hatalomnak eszközei megnövekednek a közszolgálati médiumok és egyéb tömegbefolyásoló intézmények befolyásolására, akkor széles értelemben beszélhetünk a párt uralmáról a társadalom egésze fölött.

A fentiek figyelembe vételével megállapíthatjuk, hogy a Fidesz-KDNP majdnem egy évtizedes parlamenti döntő többségi helyzete – véleményem szerint - megfelel a domináns pártrendszer szakmai követelményeinek – két kisebb kivétellel. Az egyik az időtartam hossza, amely még lehet nagyobb is, de ha 2022-vel számolunk, akkor már több mint 10 év. A második esetleges kivétel a politikai kultúra lényeges átformálására vonatkozó igény és siker, aminek egy mozzanatáról a következőkben lesz több szó.

A múlt birtoklása és a közgondolkodás átformálása ugyanis 2019-ben már más körülmények között zajlik, mint harminc évvel ezelőtt. Az évek múltával más időszakot jelent ma már a „közelmúlt”, amelybe beletartozik a kommunista rendszer mellett a 2010-ig eltelt idő is. A kormányzó domináns pártok részéről változatlanul teljes elutasítás jellemzi a kommunista múltat, de nagyot változott a rendszerváltás első húsz évének a megítélése is. Már az évtized elején elfogadott „Magyarország Alaptörvénye” című dokumentum, majd a „leszerepelt” politikai ellenfelekkel szembeni éles megkülönböztetés mutatta, hogy a Nemzeti Együttműködés Rendszere elutasítja az 1990-2010-es évek demokratikus berendezkedését is. Ez egyrészt a szocialista-liberális pártokkal való szembenállást, másrészt pedig politikájuk módját és tartalmát jelentette. A koalíciós-egyezkedő, vitatkozó kormányzás és a gazdasági-politikai intézkedések tartalma illetve a politikai megosztottság állapota nehezíti a társadalmi-gazdasági előrehaladást -- vélik az új rendszer vezetői. Ettől kezdve került előtérbe a szembenállás a liberális demokráciával és az új rendszer-definíció szerinti „il-liberális demokrácia” fogalom használata. (A fogalom tartalmáról folytatott hazai és nemzetközi viták nem férnek be ennek az előadásnak a kereteibe). Az il-liberális demokráciának megfelelően a parlamenti ellenzék nem csupán a kormányzás szempontjából jelent politikai ellenfelet, hanem egyben a NER rendszer ellenzékei is.

A közelmúlt új beállításával párhuzamosan változott második világháború előtti „régmúlthoz” való viszony is. Összefoglalóan úgy nevezhetném, hogy a kettős, hosszú közelmúlt tagadása a másik oldalról **a történelemhez való visszatérést** jelenti! Ha politikatörténeti elemzést írnék, itt részletesen kellene elemeznem a kormányfő hatalmával és a kormány politikájával kapcsolatos fejleményeket, a központi hatalom és az önkormányzatok viszonyát vagy az erősödő kultúrpolitikai küzdelmeket, stb. de ezek már ismételtelen eltérítenének a mondanivalómtól.

A pártrendszer szempontjából tehát napjaink magyar pártrendszere erőteljesen hasonlít a Horthy rendszer domináns pártrendszeréhez! Annak kereteit is a (nevében ugyan változó, de) egyetlen kormányzó párt és a több, egymással is vitatkozó, széttöredezett ellenzék töltötte ki. Abban az időben is különböző esélyeket nyújtott a választási törvény a kormányzó pártnak az ellenzékiekkel szemben, akkor is a keresztény-nemzeti ideológiát valló párt dominanciája érvényesült, stb. Ami azonban leginkább elmondható, hogy a társadalmi demokrácia hiánya miatt a hatalmi –uralmi viszonyokat elsősorban a kormánypárton belüli személyes vagy

csoportérdekek mozgatták, külső társadalmi erők csak nagy ritkán jutottak politikai befolyásoló szerephez, pl. sztrájkok révén.

Ha visszafelé még tovább nyitjuk az időhorizontot, még inkább láthatjuk a domináns pártszerkezet magyarországi túlsúlyát. Emlékeztetőül csak annyit, hogy az 1867-es kiegyezést követően 1875-től a Szabadelvű Párt majd a Nemzeti Munkapárt révén (egy rövid koalíciós periódust kivéve) 1918-ig egy-párti kormányzás történt Magyarországon.

A visszatérés a történelemhez – azaz a domináns pártrendszer funkcionálása – úgy tűnik, olyan hagyomány, ami erőteljesen hat a történelmi körülmények megváltozásával is. Sokan tekintik a pártok közti vetélkedést, a politikai vitákat visszahúzó erőnek és fogadják el a stabil kormány feltételeként a domináns egy-pártot. A politikai ellentéteken (megosztottságon?) csak a „centrális nagy párt” fölényes uralma, a „nemzeti egység” kifejezője és megvalósítója lehet úrrá és garantálhatja az ország nyugalmas, biztos fejlődését.

3. Jövőbeli scenáriók – a régmúlt vagy a közelebbi múlt ismétlődése – új körülmények között

Ennél a pontnál már aktuálpolitikai folyamatokhoz érkeztem, sőt, távolabbi lehetőségek bemutatást is megkísérelem. Az „itt és most” követelményeit figyelembe véve, fejtegetéseimnek három tényező tanulmányozása és felvázolása adhatja az alapját.

a., Az országot körülvevő **nemzetközi környezet hatásairól** a korábbi részekben nem tettem említést. Pedig 1990-ben különösen, de 2010-ben is jelentős hatással volt a magyar választásokra a külpolitikai és nemzetközi gazdasági helyzet alakulása. Előbb a kommunista rendszer egészének megroppanása és a szovjet, lengyel, cseh, stb. fejlemények begyűrűző hatása illetve a 2008-as megrázó gazdasági világválság és következményei.

Mostanában, pontosabban a soron következő, 2022-ben esedékes parlamenti választások előtt mind a felmerülő témák súlyossága mind pedig az országok közti kapcsolatok bonyolódása miatt ezeknek a lehetséges hatásairól nem tekinthetünk el. A világban lezajló természeti-, gazdasági- és politikai folyamatok (az un. globális problémák) már ma is több látható-érezhető kellemetlenséget, súlyos veszélyeket tartalmaznak, amelyeket Magyarországon is érzékelhetünk. A Föld állapota, a klímaváltozás, a népesség növekedése, az energiaforrások hiánya vagy az újak felhasználása, a népvándorlás kényszere, a terrorizmus jelenségei, a vallási-kulturális háborúk, a szegénység-gazdagság kiéleződő ellentétei, stb. mind, mind olyan témák, amelyeknek az ország belső gazdasági-társadalmi viszonyaira hatással lesznek. Már ma is olvashatunk olyan felméréseket, amelyek ezekre a veszélyekre utalnak és köztük nem csak a „migrációs félelmek” a meghatározóak. A nagyon súlyos témákkal is összefüggésben egyre nagyobb felelősség hárul a nemzetközi kapcsolatok főszereplőire, országokra és szervezetekre valamint a politikai személyiségekre. Nem közömbös tehát, hogy az Európai Unió és a többi ország kapcsolata hogyan alakul s a magyar külpolitika milyen eredményeket ér el a kétirányú (Unió vs, Keleti országok) törekvéseiben.

A globális folyamatok kimenetelét és miránk gyakorolt hatását ma még nem tudjuk egyértelműen megjósolni, de azt biztosan állíthatjuk, hogy a külső tényezők, különösen az EU

helyzete talán az eddigieknél is nagyobb hatást gyakorolnak a magyar belpolitika alakulására 2022-ig és azon túl is. A mérték és irány ma még nem látható, de kétségtelenül jelen lesz!

b., A következő években várhatóan a **kormányzó pártszövetség** határozza meg a legfontosabb közös ügyeinkben a sorsunkat. Az eddig monolit egységben és jó erőben lévő politikai vezetés – esetleges újabb és változóbb politikai taktikával és hatalmi technikával – készítheti elő az esedékes országgyűlési választásokat 2022-re. A miniszterelnökre épülő kormányzati-irányítási rendszer eddig számottevő belső megingás nélkül, és főleg kritikus személyek vagy csoportok nélkül működött. Fel tudunk sorolni megnyilvánulásokat, amelyek egy-egy lépéssel vagy helyzettel kapcsolatban Fidesz politikusok kritikus vagy egyet-nem-értő véleményét mutatták, de ezek egyáltalán nem veszélyeztették a miniszterelnök személyes tekintélyét és hatalmát. A pártvezér mögött felsorakozott politikai elit eddig biztos és erős támasza volt a rendszer működésének. A kérdés, hogy ez a helyzet meddig tartható még és milyen következményekkel jár? Azt gondolom, hogy amíg valamilyen belső gazdasági vagy politikai kérdésben nem alakul ki határozott és konzekvensen eltérő vélemény, csoport, „repedés a NER falán”, addig nem beszélhetünk új helyzetről, várható változásokról. A kormányzó erő belső helyzete – figyelembe véve a kezében lévő és még nem mutatott eszközöket is – meglehetősen stabil és megingathatatlan.

c., A harmadik fontos tényező a kormányzó gazdasági és politikai csoportokon kívül eső szélesebb társadalom és **az ellenzéki politikai pártok** helyzete, ereje és hatása. Az utóbbi tíz évben elért gazdasági eredményeket és a szociális- megélhetési körülményeket látva, rendkívül sokféle állapottal találkozhatunk. Ha ismerjük a statisztikákat, ha látjuk a köztereinket, akkor a „menny és pokol, és ami közte van, lehet” érzésünk támadhat. Témánk szempontjából azonban az a legfontosabb következtetés, hogy a mély társadalmi traumák, belső feszültségek és megosztottságok ellenére az ország lakói összességében békésen élnek, érdemi gazdasági vagy politikai ellenállást nem szerveznek, „a Fidesz szavazótábora” változatlanul a legnagyobb és kitart a kormány mellett. Nemzetközi adatokat szemelgetve kitűnik, hogy nálunk milyen alacsony a munkabeszüntetések száma, milyen kevesen és milyen ritkán vesznek részt politikai ellen-demonstrációkban, mennyire erőtlen, gyenge a széles társadalom aktív politizálása. Mindezekhez társul az ellenzéki pártok helyzete és szereplése.

Kissé szélesebb politológiai alapokról indulva azt mondhatjuk, hogy egy párt erejét, befolyását nagyon sok tényező adja, a parlamenti választásokon várható sikerét azonban elsősorban a támogatottsága, a szavazatok száma és a kormányzóképesége, kormányzásra való alkalmassága alapozhatja meg. E két tényező belső tartalmai, az alkalmasság kritériumai tananyagszerűen talán minden politikai párt és pártvezető birtokában vannak. Mégis sikertelenek az ellenzéki pártok.

Az új választási törvény alapján szakmailag teljesen világossá vált, hogy az egy körzetben egy mandátumos - egy forduló- többségi jellegű választáson a pártok közötti versengés akkor kecsegtet sikerrel, ha minél kevesebb párt jelöltje áll szemben egymással! Azaz már 2012 óta tudni lehetett, hogy körzetenként csak akkor győzhető le a Fidesz, ha vele szemben egyetlen ellenzéki jelölt áll versenyben! Ez a logikai törvény, amit egészen 2019 őszéig nem fogadtak el az ellenzéki pártok és elsősorban egymással és csak másod sorban a Fidesszel versengtek.

Politikai értelemben érthető és elfogadható, hogy óriási feladat ennek az elérése, hogy a szembenállások, ellenszenvek és generációs ellentétek között milyen nehéz egyességre jutni. Mégis sokáig tartott a tanulási folyamat. Csupán a hódmezővásárhelyi polgármester választása alkalmából (Márki-Zay Péter győzelmével) és nagy meglepetésre bizonyosodott be ennek a logikának az eredményessége. S még inkább ezt tette meggyőzővé a 2019 őszi önkormányzati választásokon aratott ellenzéki győzelem Budapesten és számos nagyvárosban.

A feladat világos és pontos. Az ellenzék erejét és a kormányzókéességének hitelét csak az alapozza meg, ha egymással ki tudnak egyezni és kompromisszumok tömegén keresztül közösen tudnak fellépni. Akkor tehát, ha a **két főszereplős, egymással vetélkedő párt(szövetségek rendszerére** törekednek. A siker azonban még akkor sem biztosított, de az esély így lenne nagyobb.

A történelmi hagyomány a régmúlt, az esetleges új politikai szövetség a közelmúlt valamilyen változatát ígéri.

(Az előadáshoz a www.valasztas.hu honlapról használtam fel az adatokat, a szakmai elemzésemben Giovanni Sartori, Robert Katz és Peter Mair idevágó tanulmányaira támaszkodtam, a magyar források közül elsősorban a Körösi András által szerkesztett A magyar politikai rendszer – negyedszázad után (Osiris, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet 2015) c. kötetben található fejezetekre támaszkodtam)